

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Tilläggsblad N:o 2

till Tidskrift för Hemmet

20:de årg.

Ett besök i riksdagens kamrar 1878.

I.

Andre kammaren.

En promenad till vårt parlamentshus på Riddarholmen hör vid denna tid på året visst icke till de mera ovanliga förströelserna, och på kamrarnes läktare ser man vid hvarje deras sammanträde täta skaror af åhörare eller kanske blott åskådare. Det är också till ett sådant besök vi nu skulle vilja föra tidskriftens läsare, och välja vi då för denna gång, med förbigående af ordningsnumren kamrarne emellan, ingången från Riddarholmskanalen, hvilken för till Andre kammarens plenisal och åhörareläktare, för att en annan gång försöka finna oss en plats hos Förste kammaren.

En diskussion, som, lyckligtvis eller desto värre, hvilket åskådaren eller åhöraren vill, sällan löper fara att blifva tråkig genom allt för strängt allvar, men med säkerhet alltid kan väntas hafva att bjuda på en eller annan karaktäristisk episod, och ett sällskapslif af temligen otvungen natur, är hvad Andre kammaren erbjuder den intresserade medborgare eller medborgarinna, som en pleni-dag gör sig omaket att stiga upp till dess åhörareläktare. Säkrast är att begifva sig dit i tillräckligt god tid, ty våra lagstiftare känna nu mera ingen »akademisk kvart» vid sina sammanträden och en orienterande öfverblick

af det hela innan diskussionen börjar, kan aldrig skada. Just som sista timslaget förklingar, faller emellertid vanligen klubban till ett tecken af att förhandlingarna hafva börjat, och grefve Posse sitter färdig att öppna föredragningen.

Från detta ögonblick förändrar sig icke en min i talmanens ansigte. Kan hända tillåter han sig att under sjelfva diskussionen intaga en något beqvämare ställning i den stora stolen, men hans energiska drag förlora dock aldrig ens för ett ögonblick detta uttryck af djup beräkning och fast vilja, hvilket är det första åskådaren iakttagert i dem.

Men tiden till förberedande iakttagelser blifver icke lång och snart nog är kanske diskussionen i full gång. Vi antaga naturligtvis att det är någon af »partiets» mera brännande frågor för dagen, de som intressera den största allmänheten, vi gått att höra behandlas, och i så fall reser sig helt säkert, vid det den förste talaren påropas, en ledamot, som har sin plats till höger om talmansbordet strax bakom statsrådsbänken. Det är inte utan att embonpointen i figuren och det helt frodiga ansigtet med den kala hjessan och det mörka väl kammade håret på båda sidor derom icke tyckas utvisa, att denne man, då han en gång var en ung tjänsteman i verken, som på den tiden heller icke var alldeles främmande för literära sysselsättningar både i ena och andra riktningen, att han då minst af allt tänkte på att bördan af den grannlaga ställning, han nu anses innehafva, en gång i framtiden skulle komma att tynga på hans skuldror. Det är nämligen ingen annan än landtmannapartiets nominele chef, godsegaren Emil Key, representanten för Södra Tjusts härad, som vi nu se taga till ordet från Kalmar-länsbänken. Gifva vi oss tid att vänta blott ett ögonblick, få vi också snart höra honom sjelf antyda denna sin ställning, då han låter en period kulminera i t. ex. följande sats: »ja, mine herrar, vi kunna gerna uttala ordet rakt fram: det är från landtmannapartiet detta utgår!» eller:

»det är landtmannapartiet som erbjuder detta». Med en gest, som skall gifva eftertryck åt det sagda, lägger han dervid handen på ryggstödet af den framför stående bänken, under det han hämtar andan till en ny lika emfatisk sats. Det är nämligen icke så ovanligt att höra herr Key vid dylika tillfällen uttrycka sig litet i den högre tribunstilen, dervid dock lyckligare än hans granne två platser till höger om honom, Vexiölektorn Abraham Rundbäck, som också ibland försöker att anslå samma ton, då han vill med eftertryck på orden *vi* och *ni* betona skilnaden mellan sin och sina meningsvänners ställning gent emot »partiets». Herr Keys anföranden, i de stunder han anser afgörande, söka nämligen alltid få en anstrykning af vältalighet, hvarvid han icke underlåter att begagna en del retoriska vändningar och figurer, allt framfördt med en min af högtidligt allvar. Till och med pince-nezen får då hvila, detta kritiska vapen, som vi en stund sednare, då debatten nedsjunkit till mera normala förhållanden, kunna få se honom flytta till och från den djerft böjda näsan väl ett dussin gånger i minuten vid det han vill anföra något ur betänkandet, som han håller i handen.

Ett stycke ifrån denne talare sitter på en bänk till vänster om stora gången en annan af de ledande männen. Det är en synbarligen gammal, fast icke grånad och heller icke mycket kal man, som vanligen sitter djupt nedböjd öfver sin pulpet. Att säga att det skulle finnas något tilldragande i detta fårade och, som det vill synas, äfven skarpt väderbitna ansigte, vore att säga en osanning. Men vaksamhet fins der och om iakttagelseförmåga talar det äfven, så att man genast märker att ingenting undgår honom. Talar han, sker det sakta och betänksamt, tydligen under ständigt bemödande att anslå denna ton af rättframhet och öppen hjertlighet, som man vill anse traditionel hos våra odalmän. I motsats till sin meningsvän på kalmar-bänken beledsagar han sitt tal med ytterst få

rörelser, man kan till och med få se den lilla men starkt byggda gestalten nästan alldeles orörlig under ett helt långt anförande. Det är typen för det orubbliga lugnet, men också skulle denne man helt säkert endast hafva ett medlidsamt småleende för försöket att anslå någon känslosträng hos honom. Hans styrka ligger i den logiska skärpa, med hvilken han tänker och talar. Den mest inkrånglade debatt är han också i stånd att föra till baka till dess utgångspunkt, ty han offrar intet för nöjet att anses värtalig. Denne man är, som en af hans motståndare vid förra riksdagen kallade honom, en »realpolitikens» man; det är hemmansegaren Carl Ifvarsson från Våretorp i södra Halland, representanten för Höks härad, som nu gör sin sextonde riksdag och under hela denna sin långa riksdagsmannaverksamhet alltid vetat att hålla sig i främsta ledet bland försvararne af de intressen, som äfven äro hans.

Af de öfrige ledande männen inom samma fraktion kunna vi så heller icke undgå att fästa oss vid Liss Olof Larsson, representanten från Vestanor i Dalarne, som väl tilldrager sig uppmärksamheten lika mycket genom sin längd och den koketta nationaldräkten, hvilken han föredrager att ständigt gå iklädd, som genom sina anföranden, hvilka dock visst icke äro få. Äfven han är troligen icke utan sin lilla släng af »realpolitik», men framställer den på ett helt annat sätt än sin förenämnde kammarkamrat. Så hafva vi vidare på de skånske bänkarne mer än en representant, hvilken gerna vill anses som en ledare. Af dem, som verkligen äro det, är väl herr Ola Andersson den mest framstående. I kammaren ser man honom uppträda med allvar och ofta med stor sakkännedom, förenad med en blygsamhet, som gör att han gerna blir hörd, lyckligare i det fallet än den gamle Carl Anders Larsson från Maspelösa i Östergötland, som, ehuru varmhjertad, just inte alltid skräder orden, då han låter sin stämman med ton af en stormklocka ljuda genom kammaren.

Men innan alla desse hunnit få ordet, skulle helt visst någon af motsidans män skyndat sig att replikera dem. Vore det nu, som vi antagit, någon af de allmänvigtiga parti- eller principfrågorna som stode på dagordningen, skulle helt visst förste talaren från den sidan blifva doktor Dickson. Han kan icke vid sitt uppträdande få erkännande som chef för något visst parti, ty de ansträngningar han m. fl. en gång gjorde att sammanhålla en »center», hafva för länge sedan stött på svårigheter, som kommit dem att stranda, så att af hela denna episod i vårt riksdagslif, hvilken dock kunnat få sina märkliga följder, nu endast kvarstår minnet af den frikostige världens präktiga bjudningar. Men herr Dickson tvekar dock aldrig att i dylika fall först taga till ordet. Synbarligen föga nöjd med sin plats på Göteborgs-bänken, der man sällan ser honom sitta, är han troligen en af dem, som mest beklaga den förberedande lilla »organisationsriksdagens» beslut, att någon särskild talarestol icke skall finnas i kammaren; nu får han nöja sig med det lilla hörn af Stockholms-bänken, hvilket för samma ändamål är upplåtet till gemensamt begagnande. Här uppträder också herr Dickson nästan alltid, då han tager till ordet, och man ser dervid hans fullkomligt engelska ansigte framåtlutadt med hela öfre delen af kroppen öfver bänken, som han omfattar med båda händerna och sällan släpper förr än han slutat och stiger ned från platsen. När han talar, försöker han vanligen lägga eftertryck på hvarje ord och skulle tydligen alltid vilja vara skarp, hvilket han stundom äfven lyckas vara, men fortfar framför allt att äfven i talarestolen vara verldsmannen och sällskapskarlen.

Långt innan doktor Dickson uppträdt, kan man emellertid vara säker om att motsidans talare blifvit afbrutne af ett eller annat infall, som hörts komma från en annan plats på Stockholms-bänken. Det är herr Axel Bergström, förre civilministern nu mera landshöfdingen i Örebro län, som från de mera

upprörda rådplägande församlingarna accepterat detta bruk att med vissa inpass interfoliera en motståndares anförande, och detta bruk har följt herr Bergström ända från den tid han satt på Kristianstads-bänken och allt intill den dag i dag är, med undantag förstås af den tid då han hade sin plats på statsrådsbänken. När herr Bergström reser sig från sin bänk och börjar tala, är han, som hvar man nogsammt vet, en verklig jätte till sin yttre menniska och likt forntidens resar bekymrar han sig heller icke mycket om ceremonierna. Han talar rätt fram och spar ingen, är då snarare färdig att kasta fram en utmaning. Mera ceremoniöse äro då ett par af kamraterne i hans omedelbara närhet. Grefve Björnstjerna t. ex. påminner alltid i sitt uppträdande något om hofmannen, och presidenten Berg, äfven han ett före detta statsråd, skulle man icke kunna tänka sig utan det afmätta allvar, som tillkommer den högt uppsatte, särskildt den kollegiale embetsmannen. Hans anföranden känna aldrig annat än det rent sakliga i den föreliggande frågan, och det framhåller han i ett lugnt och afmätt föredrag och med den säkerhet som är naturligt förbunden med en embetsmannarutin, sådan som hans. I viss mån i sitt uppträdande likartad med herr Berg är en annan talare på samma bänk, nämligen kommersrådet Sjöberg, men denne tvekar dock icke att stundom offra det högre allvaret för att få tillfälle att säga ett skämt, hvilket han likväl i så fall sällan underlåter att förse med en udd, så hvass och stickande för motståndarne, som det står i hans förmåga att göra den.

Ytterligheterna beröra hvarandra, heter det ju, och så äfven på detta höga rum. Två platser från herr Sjöberg, det vill säga på förste platsen af Stockholms-bänken, sitter en representant, hvars framställningssätt utmärkes af lika mycken liflighet som herr Sjöbergs af yttre stelhet. Skilnaden emellan dem båda kan sägas ligga deri, att då herr Sjöberg anfaller sina motståndare med nålstygn, nedgör herr Adlersparre dem

med klubbslag. Kraften af hans ord och erfarenheten af att bakom detta står mannen gör också att herr Adlersparre stundom i kritiska ögonblick, ehuru utan alla partiförbindelser, dock förmår rycka kammaren med sig. Det var också herr A., som icke långt efter det nya riksdagsskickets införande fick på dess altare nedlägga offret af en framstående embetsmannaställning inom sitt vapens förvaltning, därför att man velat finna att hans uppfattning af folkombudets pligt och fria yttranderätt icke läte sig förena med embetsmannens underdånighetspligt, en förvänd åsigt, som man må hoppas här för sista gången skall hafva gjort sig gällande.

Från förste platsen på denne bänk ligger det ju så nära till hands att förflytta sig till den siste och något närmare betrakta dess innehafvare. På kammarens golf, der herr Hedin till sammans med hr Rubenson brukat vara en af de flitigaste promenerande, synes det som mycket af studenten eller till och med något yngre ännu sutte kvar i honom, men då han talar från sin plats, sker detta alltid med största allvar, och man märker tydligt att han i sitt uppträdande sträfvar efter att tillegna sig ett och annat, som anses utmärkande för t. ex. särskildt det engelska parlamentet. I citatet är han troligen den starkaste af alla kammarens ledamöter, och för nästan hvarje fråga, i hvilken han uppträder, har han historiska utredningar och jemförelser. Herr Hedin har inom riksdagen endast en fiende, men den förföljer han också oblidkeligt, så ofta tillfälle erbjuder sig, det är nämligen konstitutionsutskottet, eller, som herr Hedin sällan underlåter att kalla det, »högvördiga konstitutionsutskottet», för hvilken korporations makliga och bekymmerfria lif kan förgäfvnes söker efter nog starka uttryck.

Men om man således ser att fiendskap verkligen kan existera inom kammaren, så sitter der dock en ledamot, som helt säkert icke på några vilkor skulle vilja erkänna sig ovän med

någon. Att bidra till allas trefnad, och äfven munterhet, när så låter sig göra, är högsta syftet för höfdingens öfver Elfsborgs län grefve Erik Sparres sträfvanden vid samvaron med kammarkamraterna, för hvilka han dess utom nu mera har det nöjet att vid hvarje riksdags öppnande fungera som ålders-president. Hans nästan bronsfärgade och eljest ganska skarpa ansigtsdrag lifvas synbart, så snart han börjar tala i kammaren, och hjälper ingenting annat, hyser han inga betänkligheter vid att draga på med en anekdot, vanligen ur sin egen erfarenhets rika förråd, eller med något mera nonchalant uttryck, som på detta rum och med den pointering som denne talare vanligen förstår att gifva deråt, icke kan undgå att blifva skrattretande. Stundom händer det så under en debatt att den värde representanten lifvas allt för mycket af sitt ämne och låter fantasien obunden skena å stad. Af den allt jemnt lika fryntliga minen ser man dock vanligen dervid att grefve Sparre sjelf är fullkomligt öfvertygad om att han fortfarande står kvar på verklighetens grund. Han lutar sig då vanligen till baka mot ryggstödet af sin bänk, mot hvilket han stödjer högra armen under det han bearbetar sin ene tumnagel med pince-nezen som han håller i andra handen, och han är i denna ställning i stånd att ur sin inbillning upprulla den ena taflan mera lockande än den andra, hvilka han alla fordrar att kammaren skall taga som goda skäl.

Utom herr Bergström och grefve Sparre räknar Andre kammaren bland sig ytterligare tre landshöfdingar. Af desse är herr Adlercreutz otvifvelaktigt kammarens på en gång finaste och starkaste debattör. Herr Asker uppträder just icke ofta, men när han gör det, sker det alltid med stor sakkännedom och naturligtvis äfven med den auktoritet, som hans embetsställning och hans ställning till kammaren som dess förre talman måste gifva åt hans yttranden. Den femte landshöfdingen i kammaren är herr Treffenberg, hvars lifliga tempera-

ment vid vissa tillfällen nästan blifvit till ett ordspråk, men på hvars ridderliga sinne ingen, som sett honom uppträda, torde kunna tvifla. Hans anföranden på riddarhuset, särskildt i fråga om riksdagsskicket's omdaning, samt äfven sedermera vid skiljda tillfällen i Andre kammaren, visa tydligt huru han lägger hela sin lifliga själ i hvarje ord han uttalar. Nu mera talar dock herr Treffenberg endast sällan i kammaren, han sitter vanligen orörlig på sin plats under hela den tid han är närvarande, och först om det gäller någon riktigt stor fråga eller någon som på ett eller annat sätt närmare intresserar honom, känner han sig manad att uppträda. Men då tager också lynnet vanligen ut sin fulla rätt hos honom. Mellan anförandena ser man honom då vara en af dem, som ifrigast promenera på kammarens golf, och då han stiger upp på talarestolen eller reser sig från sin bänk och börjar tala, åtföljes hvarje ord helt naturligt af en åtbörd, och åtbördernas liflighet stegras och skakningarna på hufvudet med det yfviga, svarta och högt åt högra sidan kammade håret blifva allt hastigare, ju mer talaren tränger in i sitt ämne, till dess han plötsligt gör den sista kretsande rörelsen med blyertspennan, han håller i handen, och helt tvärt sätter sig ned.

Lugnare och betänksammare uppträder då en talare, som vi kanske om en stund får höra taga till ordet från Göteborgsbänken. Rösten tyckes svag och stundom tvekande, framställningssättet visar icke så sällan ansatser till att slå in på lyrikens område, men det hela framträder lugnt och med ett godt herradöme öfver formen. Det är den en gång svärmiske stiftaren af »Sophia-förbundet» vid Göteborgs real-gymnasium, nu mera en af samma stads sju representanter i kammaren, vice häradshöfdingen Sigfrid Wieselgren. Vill ni se en motsats i allo till denne representant, så skåda då den jovialiske mannen, som sitter omedelbart framför honom. Hvem skulle väl i egaren till detta frodiga ansigte och hela detta, som det vill synas,

med allt utom högre utrikespolitik arbetande hufvud kunna ana den Jöns Rundbäck som vid fjolårets riksdag tillät sig den ultra-parlamentariska extravagansen att först formligen anmäla och sedan till hans excellens utrikesministern framställa en interpellation om vårt förhållande till utlandet? Det är emellertid han sjelf som sitter der på Bohusläns-bänken, alltid lika förnöjd att se till.

Men öfverläggningen blifver allt lifligare och den ene efter den andre af de bland kammarens ledamöter, som veta eller tro sig hafva ordets gåfva i sin makt, skynda att säga ut sin mening. Så talar friherre Fock, lågmäld och liten till växten, från talarestolen, kring hvilken snart samlar sig en tätt sluten krets af kammarens ledamöter, hvilka veta att han med en i formelt hänseende föga vanlig framställningskonst förenar stor sakkännedom. Kanske få vi också, om det blifver fråga om någon lagtolkning, höra professor Rydin uppträda med ett föredrag, lika obesväradt som någonsin herr Axel Bergströms men med en stämma, som ljuder vida munt-rare. Det kan ju också hända att från bänken der öfverst i salen, der männen från yttersta nordeu sitta, reser sig bonde-ståndets forde talman Nils Larson i Tullus, för att lägga sitt ord i vågskålen, eller den lille Per Nilsson i Vittjerf från lapp-markernas omedelbara närhet, ständigt med glasögonen uppskjutna i det yfviga håret. Han föredrager dock helst att när han vid omröstningarna kommer näst den siste fram till »ur-nan», stanna der och hjälpa talmannen med att öppna röst-sedlarne.

Kommer så kanske en stund då äfven en yngre skara anser sig kunna vara med. Kapten Carl Ericson, hvars fina ansigte vi se nedlutadt öfver utskottsbetänkandet vid hans pulpet der borta på Elfsborgsläns-bänken, behöfver dock icke afvakta en sådan stund för sitt uppträdande. Ehuru ung både till åren och som riksdagsman röjer han likväl ingen tvekan i de-

batten, der han kortfattadt och öppet säger sin mening, en *chevalier sans peur et sans reproche* i samma stil som herr Treffenberg. Herr E. G. Boström från Stockholms län är heller icke den som tvekar att djerft säga ut hvad han har på sinnet, ehuru äfven han kan få anses endast som en uppgående stjärna på vårt politiska firmament. För honom är chefen för sjöförsvarsdepartementet, hvad konstitutionsutskottet är för herr Hedin.

Diskussionen har emellertid dragit ut allt längre på tiden och talmansombyte har kanske till och med redan ett par gånger egt rum, men ännu anmäla sig allt jemnt nya talare och ingendera sidan tyckes vilja gifva vika. Då höres en djup stämman begära ordet borta från Nerikes-bänken, och samtidigt ser man ett gubbansigte, men ett ännu friskt gubbansigte med ett yfvigt grått skägg göra en rörelse åt talmannen för att gifva till känna hvem det var som anmälde sig. Det är gamle Anders Wilhelm Uhr på Svenstorp, redan två och sjutioårig och sedan nära tre årtionden en deltagare i vårt lagstiftningsarbete, som nu tycker att det kan vara tid att få ett slut på de långa resonementen. När han får ordet, menar han kanske också ungefär att som hvarken skäl eller motskäl tyckas gagna till någonting och som det redan sagda ej vidare behöfver sägas om igen, kan det vara på tiden att sluta diskussionen. Är man der nere icke allt för mycket gripen af stridslustan och anser man att frågan verkligt nu kan vara tillräckligt omtalad, lyder man kanske rådet och afgör den i en hastig vändning. Klubban faller och ett ögonblick sednare gör kanske talmannen den gerna hörda frågan: behagar kammaren åtskiljas? och då får åhöraren begifva sig hem, stolt öfver att hafva fått kasta en blick in i sjelfva härden för vårt politiska lif, eller åt minstone i den del deraf hvarest de originelaste scenerna af svensk lagstiftningsverksamhet kunna vara att vänta.

Reseberättelse

af biträdande direktisen för Handarbetets Vänners arbetsbyrå, *fröken M. Rohlieb*,
afgifven till Kungl. Kommerce-kollegium.

Härmed får jag redogöra för den resa, jag med offentligt understöd företagit under Juni, Juli och Augusti månader 1877 genom Tyskland, Österrike, Belgien och Holland för att göra studier i textilornamentik, sådan den kan tillgodogöras vid det arbete till den svenska qvinnoslöjdens förädling, som utgör målet för föreningen Handarbetets Vänners verksamhet. Då detta studium i första hand egentligen blott kunde bära frukt i den personliga smakens och stilkännedomens utveckling, torde det enklaste sätt att redogöra för denna resas resultat vara att något nogare bestämma de mål jag vid mina talrika och noggranna besök i så väl offentliga som enskilda konst- och konstindustrisamlingar föresatt mig.

För det första har jag sökt att få se ett så stort antal som möjligt, ej blott af väfnader och sömnader utan äfven af andra konstindustriella föremål från olika folk, tider och stilriktningar, för att om möjligt lära bedöma hvarifrån i dessa afseenden äfven hos oss förekommande arbeten hafva sitt ursprung, hvilka tider de tillhöra och när så påfordras kunna åstadkomma ett arbete i en viss gifven stil.

För det andra har jag studerat de ifrågavarande föremålen, för att i dem finna mönstermotiv och arbetssätt användbara för våra nutida behof.

Den intressanta uppgiften att söka ursprunget för de gamla svenska arbetena var i många afseenden den ojemförligt svåraste. Dels är det ofta omöjligt att bestämma huruvida ett mönster i sin helhet vandrat från land till land eller i olika länder utvecklats sig lika ur samma enkla, naturliga motiv; dels saknar man ofta underrättelse om ett arbetes ålder och kan

således med svårighet bestämma om detsamma är original eller reproduktion. De arbeten som redan under århundraden hos oss blifvit förfärdigade i de högre klassernas hem och för des-sas bruk, liksom återstoden af klosterarbeten, finna alla en motsvarighet i utlandet och lära väl oftast kommit till oss genom utländska mönsterböcker, af hvilka jag hade tillfälle att se åtskilliga intressanta exemplar utgifna på 15- och 16-hundratalet. Så var det till exempel märkvärdigt att i en dylik i Italien utkommen finna ett mönster och arbetssätt, som allmogens qvinnor i Vingåkers socken ännu i dag begagna på sina handkläden, och hvilket mig veterligt ej förekommer någonstädes eljest i Sverige. Af detta arbetssätt, som äfven mycket användes af den ryska allmogen, har jag endast funnit spår i de österrikiska bergländerne och dessa blott härrörande från äldre tider. Särskildt i museet i Salzburg finnas utsökta dylika arbeten, ehuru oftast i förening med en art spetsar, som aldrig synas hafva funnits hos oss, men ännu arbetas i Ryssland. Äfven i Germanisches Museum i Nürnberg finnes sedan 1400—1500-talet prof på sådan väfnad som af all-mogen i en del af våra provinser ännu begagnas till häng-kläder och handdukar, men som numera ej arbetas någonstä-des i Tyskland. Af en annan väfnad, ännu i detta århundrade förekommande som kuddöfverdrag och täcken hos allmogen i Skåne och Vestergötland, har jag sett åtskilliga prof, af hvilka de äldsta, i München, angåfvos vara arbetade 1350—1420. Detta arbetssätt anses äfven i Skåne vara omkring 1600-talet dit in-fördt från Holland.

Men deremot har jag blott funnit *ett* spår, nämligen i ar-beten från de sydslaviska länderna, af den väfnad som under namn af rödlakan ännu arbetas af vår allmoge och om hvars första uppträdande hos oss man ej äger någon säker kännedom. Hos Sydslaverna förekommer just denna teknik och de våra arbeten utmärkande geometriska mönstren, ehuru väl, åtmin-

stone i de mig tillgängliga exemplaren, visande mindre färgrikedom och mindre utvecklade former.

Den största likhet med hos oss förekommande mönster har jag funnit på en persisk matta från 1600-talet i museet i Berlin; på samma sätt stiliserade djur förekommo der.

Ett rikt fält för studier af mattmönster erbjuda de framför allt i Holland så rikligt samlade gamla genretaflor, på hvilka oftast ett täcke eller en matta förekommer, återgifven med en noggranhet, som betydligt måtte underlätta arbetet vid ett nu i Berlin förberedt utgifvande af de på dessa taflor från 1500 och 1600-talet förekommande mönster. Dessa syntes mig i allmänhet utgöra ett slags mellanstadium, emellan vår allmoges mönstermotiv och de nuvarande s. k. Smyrnamattorna; antagligen voro originalen äkta orientaliska arbeten. Deremot återfinnes rödlakanstekniken med sina färgrika mönster, ehuru uppfattade på ett större och mera dekorativt sätt, i särdeles många antika och moderna arbeten af persiskt, arabiskt och turkiskt ursprung. Af dessa och andra orientaliska arbeten hade jag tillfälle att flera gånger se och undersöka stora massor hos en fabrikant P. Haas i Wien, Graben nr 32, hvilken uppköpt hela återstoden af den orientaliska utställningen i Wien 1874 och allt sedan försett många enskilda samlingar och alla industrimuseer med många intressanta exemplar, och icke desto mindre ännu eger en samling, hvars rikhaltighet och intresse lemna den bästa anledning till studiet af de orientaliska stilarne. Jag hade äfven tillfälle att för Handarbetes Vänners räkning derifrån medföra några intressanta arbeten.

Hvad speciella studier för stilsinnets utveckling beträffar så kunna dessas resultat minst definieras. De olika museerna såsom ordnade efter olika planer gäfvo oftast en naturlig anledning att se föremålen från olika synpunkter. Den rikaste samling af konstindustriella föremål från olika tider som jag sett, förvaras i Bayerisches Nationalmuseum i München. I bottenvä-

ningen derstädes finnas rika samlingar af trä- och stensulptur, glasmålningar och smidesarbeten, allt ordnadt i skilda salar och hvarje arbetssätt grupperadt för sig i chronologisk ordning. Särskildt erbjöd smidessamlingen ett stort intresse, då der mina tankar första gången leddes på lämpligheten af att från denna industrigren, som just här särskildt framträdde i sin konstnärliga utveckling, låna motiv till sömnadsmönster; materialet i dessa arbeten hafva antagligen varit anledning nog att de ännu förefinnas i rikare mängd från en tid då en ren ornamentik herrskade än fallet är med textilarbeten från samma tider. Hvad åter färgstämning och harmoni beträffar, lemna glasmålningarne det största möjliga fält för iakttagelser, och liksom några kyrkofönster i Nürnberg, Cöln, Bruxelles och Antwerpen voro de lemningar af dylika som funnos i Münchener museet af största intresse.

En annan sida af min uppgift belystes i den öfre våningen af nyssnämnda museum, der i en följd af 19 rum otaliga praktfulla bohagsting äro uppställda i chronologisk ordning, så att hvarje rum i sin helhet representerar tiden omedelbart efter det föregående och man således får den möjligast klara framställning af en stilarts och tidsmaks öfvergång i den följande och till sist en förvånande inblick i de sista århundradens förfall, ej blott med afseende på smak, hvarom ju äfven åsigtterna möjligen kunde vara delade, utan äfven i arbetenas tekniska fulländning.

Äfven fanns derstädes en utmärkt rikhaltig och fullständig samling af väfnader och broderier allt från år 1000 ända till nyare tider, samt föremål till belysande af klädedrägtens historia. Deremot erbjöd Germanisches Museum i Nürnberg, dels såsom varande det äldsta museum i den vägen, dels såsom uppvuxet vid den gammaltyska konstindustriens egentliga hörd, bekantskapen med några ganska ensamstående gamla arbeten af intresse, såsom t. ex ett broderi öfversnodder, samma teknik

som lär förekomma på den ryktbara tapiserie de Bayeux från slutet af 1000-talet, och särdeles primitiva spetsar; dessutom gamla prof af den hos vår allmoge ännu rådande s. k. upphemtaväfnaden, efter högst stilfulla mönster, hvilka till en del utgifvits just i Nürnberg 1597 och hvilka Handarbetets Vänner redan flere gånger haft tillfälle att med fördel använda. I Nürnberg är äfven helt nyligen ett egentligt industrimuseum öppnadt, ehuru ännu icke fullbordadt, så att man blott kunde få ett begrepp om den smakfulla inredningen och den praktiska tillämnade förening af museum och konstindustriskola, hvilken i åtskilligt tyckes komma att likna det museum, som i denna väg otvifvelaktigt erbjuder de nyttigaste lärdomar för hvar och en som önskar se huru industrien kan på det naturligaste och friaste sätt bringas under konstens höjande och omskapande inverkan, nämligen »Oesterreichisches Museum für Kunst und Industrie i Wien».

Några ord om sistnämnda museum, torde här vara på sin plats. Byggnaden är, ehuru utsökt smakfull, dock ej så storartad som t. ex museet i München, samlingarne ej så rika som derstädes, och bestå till stor del af tillfälliga lån; men den ande af frihet och tillgänglighet som der råder och med hvilken dessa samlingar öppnas för inhemska och främmande besök, är i högsta måtto lärorik och har redan på få år verkat så genomgripande på den högre konstindustrien i Österrike, att allestädes i samlingar af nyare konstindustrieföremål den vida öfvervägande del af de saker som ådraga sig åskådarens intresse, befinnes vara derifrån.

Detta hade jag särskildt tillfälle att iakttaga vid ett besök i den under sommaren pågående internationella utställningen i Amsterdam. Så intog Österrike, ej endast Wien, derstädes en så att säga alldeles ensam ställning, hvad t. ex. konstbroderi beträffar. Äfven de österrikiska duktygen hade hvad mönsterkomposition angår blott en enda medtäflare i en sachsisk fabrik, och öfverträff-

fade äfven denna vida genom mångfald och konstnärlig smak. Hvad mattor beträffar kunde den kungliga nederländska fabriken i Deventer, visserligen, i ett exemplar åtminstone, enligt min personliga uppfattning, väl mäta sig med de österrikiske, ehuru väl dessa förekommo i rikare mångfald både hvad mönster och väfnadssätt samt materialets och teknikens dyrbarhet angå. Likaså förekomma i Wien i glasfabrikation, i emalj, i fint lerarbete, i smide, arbeten, som stå på en hög grad af konstnärlig utveckling. Och hela denna industriens lyftning säges vara åvägabragd på några år och anses hufvudsakligen som ett resultat af museets verksamhet. Dess ledare hafva också på ett beundransvärdt sätt vetat att intressera först några betydande industriidkare för sitt företag, sedan den stora allmänheten. Så snart museibyggnaden blef färdig, öppnades en af dess största salar för de fabrikanter, som kunde och ville exponera sina alster i så nära grannskap med de, i ett eller annat afseende mönstergilla, gamla och nya föremål, som tillhöra dess samlingar.

I denna sal voro äfven de arbeten utställda, som på uppmaning af museets andre direktör, regeringsrådet Jacob Falke, blifvit från föreningen Handarbetets Vänner sände till Wien och hvaraf åtskilliga saker äfven redan voro sålda. Det var ett särskildt nöje att på andra ställen i museet igenkänna flere af detsamma från föreningen inköpta saker.

En gång årligen, nämligen under några veckor före jul, öppnar museet ytterligare några salar till utställning och försäljning af alla slags föremål af högre industri. Blott en dag i veckan erlägges afgift vid inträdet. I museets lokal hålles äfven dess rikhaltiga bibliotek för allmänheten tillgängligt.

Just i utgifvandet af stilfulla mönster af olika slag utöfvas derifrån en stor verksamhet. Dels utgifvas facsimilerade nya upplagor af gamla, goda mönsterböcker, dels föranstaltas afbildningar af musei samlingar o. d. m. Den med detta museum

förenade skola inrymmer tillsvidare i samma byggnad och är afsigtligt så belägen att eleverna ständigt passera samlingarne. I denna skola undervisas unga män och kvinnor i all slags teckning, mönsterkomposition, målning på porslin och lera, emaljarbete och ornamentalsmodellering. Beställningar på dylika arbeten emottagas för att af eleverne utföras, och jag har varit i tillfälle att se flera utsökta, derifrån utgångna arbeten. Den i dessa arbeten gällande smakriktning är renaissancens, i hvilken riktning just den förnämsta läraren vid skolan utfört framstående kompositioner, af hvilka man i Amsterdam var i tillfälle att se flera utsökta prof.

En institution, som står i nära sammanhang med Österreichisches Museum, är den i Wien af k. k. Handelsministeriet inrättade och underhållna »Högre fackskola för konstsoömnad.» Dess mål är utbildandet af öfvade konstsoömmerskor. I densamma skola äldre och utländske soömnadstekniker upptagas, och genom utförandet af stilfulla föremål, samt genom kunskap i konstsoömnadens sammanhang med konstens utveckling, en renare smakriktning åstadkommas.

I dess direktion äro representerade handelsministeriet, museum, musei skola, niederösterreichische Handels und Gewerbecammer samt skolan sjelf genom sin direktris.

Undervisningsämnen äro: 1:o konstsoömnadens olika tekniker och dessas användande på konstindustriella föremål; 2:o mönsters öfverförande på tyg; 3:o konstsoömnadens historia och de olika stilarternas användande på densamma; 4:o elementarfrihandteckning efter ytornament, med särskildt afseende på konstsoöm.

Lärokursen är treårig.

Under upprepade besök i denna skola hade jag tillfälle att der åhöra några ganska intressanta föredrag och öfvervara lektioner i de flesta ämnen samt att se elevernas såväl redan fullbordade som under arbete varande konstsoömnader, hvilka i allmänhet voro af en alldeles utsökt beskaffenhet.

För att åstadkomma ett konstnärligt resultat sparas inga medel, vare sig af tid eller penningar. Handelsministeriet skaffar de bästa materialier, t. o. m. när sådant fordras från den aflägsnaste östern, och intet om än så mödosamt arbete undvikes för att nå det föresatta målet. För erhållande af mönster har skolan att tillgå de bästa konstnärliga krafter. Man är nästan frestad att anmärka att den stora fordran på fullkomlighet, som ställes för hvarje enskildt arbete t. o. m. i vissa riktningar verkar hämmande. Så ville det synas mig att eleverna sjelfva ej fingo den öfning i fritt användande af gifna mönstermotiv, som man likväl kunde vänta i en anstalt der fullvuxna unga flickor genomgå en tre års kurs.

För inträde fordras de i en fullständig folkskola meddelade kunskaper. Emellertid förutsättes i så fall en betydlig intelligens för att följa föreläsningarne i t. ex. konsthistoria och stilkännedom, samt för att skriva de begärda uppsatserna öfver arbeten och metoder. Man frågar sig äfven ovilkorligt: hvar skola dessa unga arbetskor i en framtid finna en publik, som köper deras arbeten, hvilka endast kunna afyttras till mycket höga pris? Men om man tänker att det ringa antal elever som utgå från denna ena anstalt, bör förse Österrike och Tyskland med *lärarinnor* i sitt fack, så kan man väl inse äfven det praktiska i hennes verksamhet.

Emellertid finnes äfven i sjelfva Wien en annan anstalt, som är särskildt lämpad att bilda en kanske behöflig mellanlänk mellan nyssnämnda konstinstitution och den stora arbetande och köpande publiken. Den bär namn af *Wiener Frauen-Erwerb-Verein*, och dess mål är att meddela unga qvinnor den uppfostran som kan sätta dem i stånd att förtjena sitt lifsupphålle. Som på statens bekostnad i Österrike lärarinnesemnarier underhållas, befattar sig ofvannämnda förening ej med undervisning i der meddelade kunskapsämnen. Hvad hon i öfrigt eftersträfvat torde bäst visas genom uppräknande af de

skolor hon, så småningom under några års verksamhet, satt i gång och nu underhåller. De äro *handelsskola* i två klasser med öfningskontor; *undervisningskurs i franska språket*, fyra klasser; dito i *engelska språket*, tre klasser; *kurs i stenographi*, två klasser; *ritskola med atelier för mönsterritning*; *högre arbetsskola* i tre klasser; *syskola*; *kurs i klädsömnad*; i *spetsarbete* och i *maschinstickning*, samt slutligen tvenne *högre bildningsskolor*, en i fyra, en i sex klasser. Denna alldeles förträffligt arbetande förening är för 13 år sedan grundlagd, och upprätthålles af enskild välgörenhet, men har dock äfven ganska betydliga offentliga understöd; så förekomma bland förra årets inkomster 2000 floriner, från handesministeriet, 6670 fl. från k. k. undervisningsministeriet och 500 fl. från Wiens kommun. Om den yttre utsträckningen af föreningens verksamhet gifver slutsumman af hennes bokslut för året, uppgående till 599,810 fl., en föreställning. Att taga en noggrann kännedom om denna storartade anstalt tillät ty värr ej min tid, aldrähelst som den i många af sina grenar låg utom gränsen för mitt närmaste mål; likväl voro de besök jag hade tillfälle att aflägga i de skolor som funnos i föreningens eget hus i hög grad lärorika och intressanta. Särdeles utmärkte sig ritundervisningen i de olika skolorna, dels genom, som mig syntes, särdeles praktisk metod, dels genom den klarhet hvarmed läraren tycktes hafva fattat de olika mål som i olika skolor afsågos och dels genom det tillfälle till fri utveckling som lemnades elever i de högre klasserna.

I föreningens hus fans äfven ett så kalladt *beställningskontor*, der elevernas arbeten afyttras och beställningar på linne- och klädsömnad emottagas. Om dessa ej medhinnas i skolorna, förses äfven utgångna elever med arbete. Äfven emottagas beställningar på mönster, hvilka af de försigkomna eleverna utföras under lärarens ledning. Allt föreföll att vara på ett ovanligt praktiskt sätt ordnad och tycktes föra rakaste

vägen till det i den högre arbetsskolans program uttalade målet, att »bilda skickliga handarbeterskor, själfständiga affärsförestånderskor och kloka husmödrar.»

I Wien hade jag äfven tillfälle att se C. Gianis fabrik för konstväfnad och broderi, hvilken erbjuder stort intresse, då derifrån utgå kanske de förnämsta arbeten för rumdekoration, möbelöfverdrag och borddukar, jemte de många föremål i konstsmänad och väfnad som den katolska kulten fordrar för altarets prydnad och prestens ornat och hvilka hufvudsakligast möjliggöra tillvaron af ett företag sådant som detta. Herr Gianis atelier i Wien, liksom en filial deraf i Paris, hade redan en viss ryktbarhet före den nya rörelsen i denna väg i Österrike, hvarför hans arbete är till en viss grad oberoende af densamma. Att Giani, förut i besittning af mycken erfarenhet och en utsökt smak, likväl varit den som mest dragit nytta af densamma, visades bäst af de utmärkta arbeten, borddukar och stolar, som, utgångna ur hans atelier voro en prydnad till och med för den österrikiska afdelningen vid expositionen i Amsterdam.

Det besök jag slutligen aflade i sistnämnda stad för att vid dervarande konstindustriutställning möjligen få en öfverblick öfver den allmänna ståndpunkt, på hvilken konstsöm och väfnad för närvarande befinna sig i Europa, var visserligen mycket intressant, men medförde ej bekantskapen med något positivt nytt i mitt fack. Den holländska industrien i den vägen tycktes ännu befinna sig på en ståndpunkt, som äfven hos oss af de i denna riktning arbetande, redan måste anses som öfvervunnen. De öfriga länderna voro obetydligt representerade, dock nog för att stadfästa den åsigt om Österrikes öfverlägsenhet, som jag redan haft tillfälle att uttrycka. Af stor nytta för mig var likväl att återse, på ett ställe samlade, de arbeten, som jag för några veckor sedan dels sett på olika ställen i Wien, dels der hört omtalas. Jag hade svårt att ej öfvertygas om deras förtjenstfullhet i allmänhet, då bekantskapen med de

otaliga äldre föremål af samma slag jag i mellantiden sett, ej ändrade mitt första omdöme. Likväl framträdde här ännu tydligare, just genom rikhaltigheten af samlingen, en viss ensidighet, nämligen ett exclusivt användande af renaissancemönster. En orsak härtill torde ligga i den omständighet att man såväl i Österrike som Tyskland och Frankrike saknar ett ännu lefvande, bestämdt nationelt element, som kan läggas till grund för den naturliga utvecklingen af en förädlad smak. Och då den oskattbara fördelen af att, såsom vi, ega ännu i behåll ett sådant element till en nationel utveckling af textil konstslöjd, blifvit af en man sådan som Jakob Falke kraftigt framhållen, vågar jag hoppas att hvarje erfarenhet och hvarje upplysning, som kommer detta arbete till godo, skall i framtiden bära någon frukt för den fosterländska odlingen.

Molly Rohlieb.

Det svenska sedlighetsförbundet.

I.

Sedan den komité, med pastor Testuz i spetsen, som gjort till sitt mål bildandet af en förening i sammanhang med »Brittiska och allmänna federationen» och i samma syfte, äfven lyckats i sitt sträfvande och en förening kommit till stånd, har denna, under namnet »federationen till sedlighetens befrämjande», börjat sin verksamhet och genom åtskilliga möten bragt under öfvervägande några ganska viktiga frågor. Till dessa möten har Vetenskapsakademiens hörsal kostnadsfritt blifvit upplåten, och de hafva varit ganska talrikt besökta. Vid det första mötet var diskussionen i början temligen matt, men lifvades efter ett anförande af grosshandlaren Berg, hvari hufvudsakligen betonades nödvändigheten af att vinna en stark opinion för saken, om för den samma någonting skulle kunna uträttas. Förbundet uppmanades till uthållighet och att ej fälla modet vid väntande obehag och motgångar, hvarvid erinrades

hurusom nykterhetspredikanterna vid sitt första uppträdande, och särskildt bland dem den man, på hvars graf man nu vill resa monument, betraktades som fantaster och galningar, medan de flesta förståndiga människor trodde att saken skulle dö bort af sig sjelf. Men den lefde dock, och nu -- hvar är väl den, som vågar stiga fram och säga att nykterhetspredikan är en galenskap? Med detta exempel för ögonen jemte många andra exempel på huru opinionen kan småningom vinnas, borde federationen med mod och hopp kunna gå till verket. En talare sökte göra klart att federationens mål vore att föra själar till Jesum, hvilket föranledde en annan talare att anmärka, det arbetet att föra själar till Jesum vore påbegynt långt innan federationen ens behöfdes och skulle blifvit fortsatt äfven om federationen aldrig kommit till stånd, hvarföre denna icke kunde göra detta arbete till sitt mål annorlunda än så, att hvarje arbete i det godas tjenst, påbörjadt i Guds namn och till Guds ära, måste ytterst hafva samma mål. Flera talare uppträdde både förut och efteråt med förslag att intressera presterskap, läkare, magistratspersoner, tidningspressen m. m. för saken, hvarom för öfrigt alla närvarande tycktes vara ense. Nytt möte beramades till den 8 april.

Detta andra möte var talrikt besökt och då de till behandling föreslagna frågorna förut i tidningarna tillkännagifvits, blef som man kunde vänta, diskussionen betydligt lifligare. Blott en af dessa frågor medhanns nu, nämligen den, om hvilka åtgärder som borde företagas till värnlösa unga qvinnors beskydd, förnämligast vid tjenstflytsningstiderna. I anledning här af framkommo åtskilliga förslag, såsom inrättandet af asyler för mottagande af tjenstsökande, kontrollbyråar för anskaffande af platser åt tjenarinnor från landet, inrättande af hushållsskolor, o. s. v. Det första af dessa förslag förkastades dels på den grund att derigenom skulle hitlockas än mera löst folk, dels emedan man vid sammanförande af så många qvinnor ej skulle kunna skilja på goda och dåliga, och de sednares inflytande på de förra blifva förderfligt. Kontrollbyråar deremot förordades mycket och vann vid omröstningen största bifallet, hvarföre föreningens styrelse ock lärar vara betänkt på att så fort sig göra låter söka få detta mötets beslut förverkligadt. Ett

skriftligt förslag, hvori förordades upprättandet af hushållsskolor upplästes. Något som deri påpekades, och som torde vara att taga vara på, är bristfälligheten af det i folkskolorna rådande system, hvarigenom flickorna nästan alldeles hindras från praktiska göromål. Ett annat förslag att federationens medlemmar skulle sjelfva hysa eller hos andra inackordera tjenstsökande landtflickor, mötte många invändningar, men försvarades med värme och talang af en af federationens damer och antogs slutligen af mötet. Resultatet af detta möte blef således att förverkligandet af båda ofvannämnda beslut skulle blifva föreningens närmaste mål.

Den andra till behandling framställda frågan: I hvad mån bidrager modeslafveriet till kvinnans förnedring? uppsköts till nästa möte, som hölls den 15 April och äfvenledes var talrikt besökt. Det är att beklaga att diskussionen härvid genast från början kom att gå på sidan om saken, så att man fästade sig endast vid en viss form af modeslafveriet, såsom om deruti skulle ligga roten och upphofvet till allt ondt. Det är dock icke uti det eller det modet det förnedrande ligger, utan der uti att modet och följandet deraf, sättes högre än ädlare sträfvan den, ja, stundom högst af allt och derigenom neddrager till ett småsinnadt materielt väsende själ och sinne, som kunde och borde vara riktade på andeligt arbete, hjertats förbättring, förståndets upplysning, tankens utveckling. Det är genom de förmögnares modeslafveri, som de fattiga lockas att sätta grannlåt och yttre prakt såsom lifvets mål, för hvilket intet offer är stort nog. Det är häruti det onda ligger och ej deri att klädningen är kort eller lång, vid eller snärf, garnerad eller broderad. Frågan torde därför komma att ännu en gång upptagas och underkastas en allvarligare behandling. M.

Innehåll: *Ett besök i riksdagens kamrar 1878 af ?*. — *Reseberättelse af biträdande direktisen hos Handarbetets Vänner, fröken Molly Rothlieb*. — *Det svenska sedlighetsförbundet*, af M.

Tilläggsbladet, som lemnas gratis till pren. å Tidskrift för Hemmet, kostar för köpare 50 öre.